

Universiteit Utrecht

‘Weiger gerust wannabe friends: ze ontvangen hier geen bericht van!’

Keuzevrijheid en sociale druk binnen de online sociale netwerken van Nederlandse meiden tussen de 13 en 16 jaar.

Lagerwerf, J. (3556506)

Begeleidster: F.R. Prinsen

Tweede beoordelaar: E.H. Kroesbergen

Master Orthopedagogiek, Leerlingenzorg

Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Cursusjaar: 2010/2011

Juni, 2011

Dankwoord

Ter afsluiting van de master Orthopedagogiek aan de Universiteit van Utrecht ligt voor u mijn onderzoeksscriptie. Onze samenleving digitaliseert razend snel. De huidige generatie jeugd wordt reeds ‘digital natives’ genoemd: jongeren bij wie de waarde en het gebruik van het internet volledig geïntegreerd zijn in hun levensstijl. Deze ontwikkelingen vragen om onderzoek om een goede opvoeding en ontwikkeling van deze jongeren te garanderen.

Dit artikel richt zich op online sociale netwerken als bron voor de sociale identiteitsontwikkeling. Er is onderzoek verricht naar de aspecten keuzevrijheid en sociale druk binnen de online sociale netwerken van meisjes tussen de 13 en 16 jaar.

Ik wil graag van de gelegenheid gebruik maken om de meisjes te bedanken voor hun medewerking, inzet en tijd. Daarnaast wil ik Fleur Prinsen, als begeleidster aan de universiteit, bedanken voor haar begeleiding, feedback en ondersteuning gedurende het onderzoek. Tot slot wil ik mijn vrienden en familie bedanken voor steun, vertrouwen en geduld tijdens de onderzoeksperiode.

Jacqueline Lagerwerf

Zevenbergen, juni 2011

Inhoudsopgave

Dankwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
Inleiding	6
Bronnen voor identiteitsontwikkeling en online exploratiemogelijkheden	7
Samenstelling online sociale netwerk: keuzevrijheid of sociale druk	8
Identiteit als concept	9
Methode	10
Type onderzoek	10
Respondenten	10
Onderzoeksmethoden	11
Procedure	12
Data-analyse	12
Resultaten	14
I) Genderverschillen	14
Online activiteiten	14
Aantal online contacten en interactiefrequenties	15
Voorkeuren in online interactie en ervaren vrijheid	16
Samenstelling on- en offline netwerk	18
II) Casestudies	21
Demografische gegevens	21
Belang van het online profiel voor exploratie	22
Ervaren vrijheid	23
Samenstelling online sociale netwerk: in- en exclusiecriteria	25
Specifiek online gevormde contacten	26

Scheiding tussen het on- en offline netwerk	28
Conclusie en discussie	30
Conclusie	30
Discussie	30
Samenstelling on- en offline netwerk	30
Exploratie- en maintenance-gedrag	31
Keuzevrijheid of sociale druk	32
Limitaties	33
Waarde van het onderzoek	34
Abstract	36
Literatuur	37

Samenvatting

Achtergrond: In dit onderzoek wordt bekeken of nieuwe online sociale netwerken, zoals Hyves en Facebook iets kunnen toevoegen in de sociale identiteitsontwikkeling wat traditionele offline sociale netwerken niet kunnen bieden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen exploratiegedrag: het zoeken naar een nieuwe identiteit en maintenance-gedrag: het behouden van reeds verworven identiteit.

Methode: Er worden tien casestudies uitgevoerd bij Nederlandse meisjes tussen de 13 en 16 jaar. Hierin worden een interview en vijf schriftelijke vragen afgenomen. Deze casestudies werden vergeleken met een survey onder Nederlandse scholieren (n= 448) en een bestaand interview over sociale netwerken: Social Network Interview (SNI) onder Nederlandse scholieren (n=27). Voor de data-analyse wordt gebruik gemaakt van one-way between subjects ANOVA's en de niet-parametrische Wilcoxon signed-rank toets.

Resultaten: Vanuit de survey wordt geconcludeerd dat er genderverschillen bestaan binnen het gebruik van sociale netwerksites. De gegevens van de SNI steekproef onderschrijven deze genderverschillen met betrekking tot de samenstelling van het off- en online netwerk. De casestudies verschaffen inzichten in de verschillen tussen het offline en online sociale netwerk van de meisjes met betrekking tot: keuzevrijheid, sociale druk, exploratie- en maintenance-gedrag.

Discussie: Het online sociale netwerk van de meiden vertoont veel overeenkomsten met het offline sociale netwerk zowel qua samenstelling als qua activiteiten binnen de sociale interacties. Daarnaast worden er weinig nieuwe contacten verworven via het internet. De meisjes lijken de sociale druk, die deze netwerksamenstelling met zich mee brengt, te herkennen.

Conclusie : Uit het onderzoek blijkt dat de online sociale netwerken van de meisjes grotendeels het verlengde zijn van hun offline sociale netwerken. Hieruit kan geconcludeerd worden dat binnen het online sociale netwerk, met betrekking tot de sociale identiteitsontwikkeling, vooral maintenance-gedrag vertoond wordt. De sociale druk van het online sociale netwerk is bepalend in de in- en exclusie van netwerkvrienden, waardoor van keuzevrijheid binnen de netwerksamenstelling slechts beperkt sprake is.

Zoekwoorden: online, offline, sociaal netwerk, identiteitsontwikkeling, exploratie, keuzevrijheid, sociale druk.

Inleiding

Tegenwoordig maken veel middelbare scholieren dagelijks gebruik van het internet (Subrahmanyam & Greenfield, 2008). Deze generatie jongeren wordt ‘digital natives’ genoemd. De waarde en het gebruik van internet zijn volledig geïntegreerd in hun levensstijl (Gross, 2004), maar het gebruik is niet voor elke groep hetzelfde. Een survey onder 1318 scholieren in België (Walrave, Lenaerts & De Moor, 2009) concludeerde dat jongens en meisjes verschillende motieven hebben om online actief te zijn. Meisjes bleken vaker online zijn om hun sociale contacten te onderhouden, terwijl jongens vaker online waren om te kunnen ontspannen. Zowel de jongens als meisjes waren gemiddeld twee uur per dag online, waarbij het gemiddelde iets hoger lag op vrije dagen. Ongeveer de helft van de jongeren had een profielpagina, 90% chatte regelmatig en 80% van de steekproef zei online te gamen. Dit percentage lag echter hoger voor jongens dan voor meisjes.

Meisjes lijken dus vooral actief te zijn op de profiel- en chatsites. Hetzij om plannen te maken met vrienden die ze vaak zien of om contact te onderhouden met vrienden die ze zelden zien (Lenhart & Madden, 2007). Het aangaan en onderhouden van sociale relaties via sociale netwerksites roept enkele vragen op met betrekking tot identiteit. De ontwikkelingstaak in de adolescentie is volgens Erikson (1963) het verkennen en het oplossen van de crisis van de identiteit. Sociale identiteit verwijst naar de kenmerken (zoals waarden, idealen en gedragingen) die het individu overneemt van de sociale categorieën waarin men zich bevindt (Fearon, 1999; Soenens & Luyckx, 2003). Tot op heden is weinig bekend over de samenstelling van het online sociale netwerk en dus over de sociale categorieën binnen dit netwerk. Wellicht bieden online sociale netwerken mogelijkheden binnen de identiteitsontwikkeling, die meisjes offline niet hebben. Bijvoorbeeld doordat online sociale netwerken leiden tot aansluiting bij andere sociale groepen dan in het offline sociale netwerk mogelijk is.

Dit onderzoek richt zich op de activiteiten van meisjes tussen de 13 en 16 jaar op profielsites. Deze keuze is gemaakt omdat meiden zich meer bezighouden met sociale activiteiten op het internet dan jongens. De keuze voor profielsites is tot stand gekomen, doordat profielsites bekend staan om hun mogelijkheid tot ‘one-to-many’ communicatie, terwijl chatsites meer uitnodigen voor één-op-één contact. Een profielpagina biedt de mogelijkheid om jezelf te profileren binnen je online sociale netwerk (Ellison, Steinfield, & Lampe, 2007; Raacke & Bonds-Raacke, 2008). Een profiel heeft veel aspecten die naar eigen smaak te manipuleren zijn. Naast kleur en lettertype kiezen kan men naar eigen inzicht

foto's/gadgets plaatsen, de status updaten en een lijst met persoonlijke interesses en kenmerken invullen. Zo drukt men een eigen stempel op de profielpagina en kan men een soort virtuele identiteit creëren. De gegevens op dit profiel zijn vaak (deels) openbaar, waardoor het gehele netwerk van vrienden en contacten constant toegang heeft tot de persoonlijke informatie. Ook wanneer er geen direct contact is tussen de individuen. Dit maakt de profielsites interessant voor de sociale identiteitsontwikkeling.

Bronnen voor identiteitsontwikkeling en online exploratiemogelijkheden

De hedendaagse sociale identiteitsontwikkeling lijkt anders te verlopen dan vroeger. Dit is volgens Melucci (1995) voornamelijk te verklaren door de snelheid waarmee veranderingen plaatsvinden en het verminderde aantal vaste referentiepunten in deze individualistische maatschappij. Vroeger was de familie een belangrijke bron binnen de zoektocht naar identiteit. Een kind werd door zijn ouders verteld wie hij was en wat van hem werd verwacht. Tegenwoordig zijn leeftijdsgenoten en de jeugdcultuur voor jongeren een belangrijk referentiepunt. Bovendien stelt Giddens (1991, in Buckingham, 2008) dat identiteit van veranderende aard is in wat hij noemt de "late-moderne" samenleving. Veel van de overtuigingen en gebruikelijke praktijken die vroeger identiteiten in traditionele samenlevingen definieerden (zoals die van de georganiseerde religie) zijn volgens Giddens (1991) nu minder invloedrijk. In deze "posttraditionele" maatschappij, moeten mensen een hele reeks keuzes maken, niet alleen over aspecten zoals uiterlijk en lifestyle, maar meer in het algemeen over hun levensbestemmingen en relaties. Met wie men door omstandigheden moet omgaan of met wie men kiest om te gaan is grotendeels bepalend voor de identiteiten die men kan aannemen en ontwikkelen. Het uitproberen van nieuwe identiteiten wordt in de literatuur aangeduid met de term exploratiegedrag. Dit is een actieve vorm van identiteitsontwikkeling.

Het gevolg van dit proces is dat de jongeren constant zelfreflectie uitoefenen om hun keuze te maken en te controleren. Hiermee wordt 'het zelf' een soort project. Het individu creëert diverse omschrijvingen van zichzelf, waarop het zichzelf kan reflecteren. Op deze manier behoudt het individu een consistente en samenhangende identiteit. Deze vorm van identiteitsontwikkeling wordt maintenance-gedrag genoemd. Dit houdt in dat het individu vooral bezig is het met behouden van zijn of haar reeds verworven identiteit. Doordat bepaalde kenmerken gedurende de levensloop meer bevestigd worden, slijten deze kenmerken dieper in de identiteit. Op deze manier ontwikkelt de identiteit zich passief.

De traditionele bron voor identiteitsontwikkeling is volgens Melucci (1995) nog niet vervangen door een overtuigend alternatief. Gross (2004) concludeerde echter uit zijn casestudies onder middelbare scholieren, die actief waren in chatrooms en instant messaging, dat “ het internet de grootste aanwinst voor tieners kan worden door de mogelijkheid om verschillende persoonlijkheden aan te nemen en verschillende identiteiten uit te proberen “. Chatrooms zouden dus de gelegenheid bieden om verschillende identiteiten uit te proberen. Maar een survey over het gebruik van sociale media onder 1408 middelbare scholieren afkomstig van scholen in Nederland concludeerde echter dat jongeren voornamelijk gebruik maken sociale interactie in niet-anonieme ofwel nonymous sociale netwerken, zoals MSN en profielsites (Prinsen, Ulusoy, De Haan, & Leander, 2010), terwijl chatsites vaker anoniem zijn. Veel onderzoeken onderschreven dat het internet door zijn anonimiteit exploratiegedrag kan bevorderen (Boyd, 2007; Manago, Graham, Greenfield & Salimkham, 2008).

Er lijken echter verschillen te zijn tussen exploratiegedrag en identiteit, zoals gevormd en uitgedragen in offline en online niet-anonieme netwerken. Hoewel niet-anonieme online netwerken wellicht meer mogelijkheden bieden in het exploreren via ‘possible selves’, lijken deze ‘possible selves’ niet altijd geheel ‘true selves’ te zijn. Zhao, Grasmuck en Martin (2008) concludeerde dat de online verworven identiteit geen juiste weerspiegeling is van de offline identiteit, maar een zeer sociaal wenselijke identiteit, waarvan gedacht wordt dat anderen deze identiteit zullen waarderen.

Interessant is dat in meerdere onderzoeken werd gevonden dat online sociale netwerken vaak een verlengde zijn van het offline sociale netwerk (Boyd, 2007; Subrahmanyam et al, 2008). Hierdoor kunnen jongeren wel een sociaal wenselijke identiteit presenteren, maar niet teveel afwijken van de offline identiteit omdat anderen hen anders niet meer in deze presentatie zouden herkennen. Theoretisch bieden online sociale netwerken dus de ideale mogelijkheid tot exploratiegedrag, maar in de praktijk worden deze mogelijkheden ingeperkt door sociale druk (Boyd, 2007).

Samenstelling van het online sociale netwerk: keuzevrijheid of sociale druk?

Deze sociale druk is ook terug te zien in de in- en exclusie criteria van het sociale netwerk. Lehdonvirta en Rasanen (2010) concludeerden dat een online sociaal netwerk opgesteld kon worden vanuit een vrije keuze, waardoor indien gewenst alleen mensen met gedeelde interesses werden toegelaten. Wanneer deze veronderstelling gekoppeld wordt aan de bevindingen van Boyd (2007) en Subrahmanyam et al. (2008) blijkt de keuze voor het online sociaal netwerk niet zo vrij te zijn als aanvankelijk werd gedacht. Doordat veel

netwerkcontacten uit het online sociaal netwerk ook tot het offline sociaal netwerk behoren, durven jongeren niet zomaar vriendschapsverzoeken te weigeren en kunnen zij zich niet heel anders presenteren daar mensen offline hen toch al kennen. Door deze restricties en sociale druk verschillen online sociale netwerken wellicht toch niet zoveel van offline sociale netwerken als tot op heden werd gedacht.

Dit roept ook vragen op over de keuzevrijheid bij specifiek online gevormde netwerken. In het onderzoek van Valentine en Holloway (2002) werden jongeren gevraagd hun specifiek online gevormde relaties te beschrijven. Hierbij kwamen de volgende kenmerken naar boven: specifieke online vriendschappen zijn niet demografisch bepaald, meer discreet, ver weg van het offline sociale netwerk en geselecteerd op basis van gedeelde interesses. Daarnaast concludeerden zij dat online gevormde contacten geen belemmering vormden voor offline vriendschappen. Dit zou kunnen betekenen dat online sociale netwerken nieuwe mogelijkheden tot exploratiegedrag kunnen bieden mits het netwerk bestaat uit specifiek online gevormde relaties.

Identiteit als concept

Bovenstaande theorieën het proces rondom identiteitsontwikkeling op de proef, maar ook de geldende definitie van identiteit in het algemeen. Is exploratiegedrag nodig binnen de identiteitsontwikkeling of zorgt het behouden van meerdere 'selves' dat identiteit ontwikkeld? Is flexibiliteit een identiteitsconcept of heeft de hedendaagse identiteit geen vaste kenmerken, maar is het voornamelijk een sociaal product dat in diverse contexten verschillend wordt uitgevoerd? In het laatste geval zou de definitie van identiteit moeten worden bijgesteld.

Concluderend kan gezegd worden dat bovenstaande definiëringen van identiteit allen veronderstellen dat identiteitsvorming moet worden bekeken vanuit de sociale context waarin het individu zich bevindt. Over de invloed van het online sociale netwerk op de identiteitsontwikkeling bestaat echter nog veel discussie. Er worden tegenstrijdige resultaten gevonden, maar ook gedeelde aspecten. Dit onderzoek focust zich op de mogelijkheden die online sociale netwerken kunnen bieden met betrekking tot keuzevrijheid. Door middel van twee soorten interview, likertscales en de gegevens uit een survey wordt bekeken of online sociale netwerken op deze manier iets kunnen toevoegen in de sociale identiteitsontwikkeling wat traditionele offline sociale netwerken niet kunnen bieden. Hierbij wordt bekeken naar de aspecten: genderverschillen, keuzevrijheid en de betekenis van specifiek online gevormde vriendschappen.

Methode

Type onderzoek

Er is gekozen voor kwalitatief beschrijvend onderzoek om de vraagstelling te beantwoorden. Beschrijvend onderzoek brengt gegevens in kaart zonder er consequenties aan te verbinden en is daarmee beschrijvend van aard (Baarda, 2009). De data werd verzameld door middel van 10 casestudies. Er is sprake van een casestudie als één of enkele cases intensief worden bestudeerd, dat wil zeggen: aan de hand van veel aspecten (variabelen), met behulp van diverse typen gegevensbronnen, gedurende een zekere periode, met medeneming van de context. Bij een casestudie gaat het niet om de case als zodanig, maar om de case als 'drager' van een bepaald verschijnsel of probleem. Er werden casestudies gebruikt, omdat door middel van een casestudie inzicht verkregen kan worden in de complexiteit van relaties tussen betrokkenen en aspecten (Baarda, 2009). In dit onderzoek was het doel inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van het online sociale netwerk binnen de sociale identiteitsontwikkeling.

Respondenten

Een totaal van 10 meisjes uit het Nederlands reguliere voortgezet onderwijs in een leeftijd tussen 13 en 16 jaar participeerden in dit onderzoek. De selectie van respondenten is tot stand gekomen door een niet-gerichte selectie steekproef. De respondenten werden rechtstreeks en willekeurig benaderd. Er was hierbij sprake van een steekproef op niet-toevalsbasis ('T Hart, Van Dijk, De Goede, Jansen & Teunissen, 1996). De onderzoekers benaderden vanuit hun eigen netwerk respondenten voor het onderzoek. Bij de aanvankelijke selectie van respondenten bleek het netwerk niet toereikend, waardoor gekozen is gebruik te maken van een sneeuwbal steekproef. Hierbij werd aan de respondent gevraagd of ze mensen in hun netwerk kenden, die ook wilden bijdragen aan het onderzoek. Deze connecties werden benaderd om te participeren in het onderzoek. De respondenten werden geselecteerd op het hebben van ten minste 1 profielpagina, dat willen zeggen, Hyves, Facebook of Twitter, en updaten of bekijken deze pagina gemiddeld vier keer week. Het criteria van vier per week werd gehanteerd, omdat dit het gemiddelde is onder Nederlandse middelbare scholieren (Prinsen et al., 2010). Om een case te bestuderen als drager van een verschijnsel, moet er tenminste aan dit criteria worden voldaan.

Om binnen deze populatie een zo breed mogelijk beeld te krijgen, werden 10 meisjes afkomstig van verschillende schoolniveaus binnen de genoemde leeftijdscategorie geselecteerd. Ook werd het soort woonplaats meegenomen om zowel scholieren uit kleine

dorpen als grote steden op te nemen in de steekproef. De respondenten waren allen van Nederlandse afkomst.

Er werd gestreefd naar een zo goed mogelijke inhoudelijke generaliseerbaarheid. Dit betekent dat het met name gaat om de vergelijkbaarheid op hoofdlijnen van de onderzoekssituatie met mogelijke of beoogde situaties die niet zijn onderzocht ('T Hart et al., 1996).

Onderzoeksmethoden

De volgende dataverzamelingmethoden werden gehanteerd: een semigestructureerd interview, een vragenlijst en een participerende observatie. Voor het semigestructureerde interview gestart kon worden, werden de netwerkgegevens van de meisjes uitgevraagd aan de hand van het eerste deel van het sociale netwerk interview van Prinsen, Unlusoy, De Haan en Leander (2010).

De tweede methode was een vragenlijst met zeven gesloten vragen. Vier van de zeven vragen bestonden uit 5-point likertscales. De overige drie vragen bestonden uit de antwoordmogelijkheden 'ja' en 'nee'.

De derde methode betrof een participerende observatie. Een participerende observatie is een methode waarbij de onderzoeker deelneemt aan dagelijkse activiteiten, rituelen, interacties of evenementen van een groep of bepaalde mensen, met het doel om de expliciete en impliciete aspecten van hun dagelijks leven en cultuur te leren (Dewalt & Dewalt, 2002). Een participerende observatie is een omvattende dataverzamelingmethode. Het omvat zowel observeren, als interviewen, als het verzamelen van documenten (Baarda, de Goede, & Teunissen, 2001). In deze studie werden een semigestructureerd interview en een observatie gehanteerd als onderdeel van de participerende observatie. Daarnaast werden een aantal schriftelijke vragen aangeboden in de vorm van 5-point likertscales.

Het semigestructureerde interview is gebaseerd op deel twee van het sociale netwerk interview van Prinsen et. al (2010). De vragen die behandeld werden betroffen vragen over groepsidentiteiten in clusters die zichtbaar werden door het eerste deel van het sociale netwerk interview. De groepsidentiteit werd beschreven aan de hand van gemeenschappelijke karakteristieken of rollen (Fearon, 1999). Verder betrof het interview vragen over de motieven voor het onderhouden van een profielpagina, de profielaspecten die wel of niet opgenomen waren op het profiel, in- en exclusiecriteria van netwerkcontacten en mate van scheiding tussen de diverse netwerken. De observatie was gebaseerd op de profielaspecten en vorm van online zelfpresentatie van de respondent.

Er werd gestopt met de participerende observatie wanneer er geen nieuwe gezichtspunten meer naar voren kwamen. In de 'grounded theory' benadering heet dit de strategie van 'saturation' (verzadiging) (Stokking, 1998). Een semigestructureerd interview bood de mogelijkheid om net zo lang door te vragen totdat het gezichtspunt van de betrokkenen duidelijk werd en er een goede weergave werd gegeven van datgene wat zich in de praktijk werkelijk afspeelt. Dit staat garant voor de interne validiteit van het onderzoek (Baarda, De Goede & Teunissen, 2001). Vooraf werd aan de respondenten verteld dat hun antwoorden anoniem verwerkt zouden worden. Op deze manier werd getracht de betrouwbaarheid van de antwoorden te waarborgen.

Procedure

De casestudies werden individueel uitgevoerd door twee onderzoekers. Vijf casestudies per onderzoeker. Zij hanteerden dezelfde methoden. Er werd vooraf een pilot afgenomen om de interviewtechnieken op elkaar af te stemmen. In het eerste deel van het sociale netwerk interview werden het (online) sociale netwerk en de kenmerken van de personen in het netwerk in kaart gebracht met behulp van het computerprogramma VennMaker. In NodeXL werd het sociale netwerk gevisualiseerd, waardoor cluster onderscheiden konden worden.

De semigestructureerde interviews werden opgenomen op een voicerecorder zodat ten eerste tijdens het interview niet of nauwelijks geschreven hoefde te worden en de focus volledig op het gesprek en de observatie lag. Ten tweede ging door het opnemen van het interview geen informatie verloren en werd de informatie controleerbaar, wat de betrouwbaarheid ten goede kwam (Boeije, 2006). Het interview werd volledig uitgeschreven, waarna de data-analyse plaatsvond. Deze data-analyse werd door meerdere onderzoekers uitgevoerd waardoor er onderzoekstriangulatie plaatsvond, wat de betrouwbaarheid ten goede kwam (Baarda et al., 2001). Door met meerdere onderzoekers te werken en te streven naar overeenstemming tussen onderzoekers over datgene wat er in de praktijk aan de hand is, werd de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid bevorderd. Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is de mate van overeenstemming tussen beoordelaars (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2001). Alle proefpersonen kregen na afloop van het interview een presentje als dank voor hun deelname.

Data-analyse

Bij de data-analyse van de casestudies werd conform de thematische analysemethode interviewfragmenten en observatienota's aan een thema toegewezen. Een thematische analyse

is een vorm van kwalitatief onderzoek, waarbij interview en/of observatiedata volgens een bepaalde systematiek geanalyseerd worden ('T Hart et al., 1996). De thema's werden inductief, uit het verzamelde materiaal, gevormd. In de eerste analyse cyclus werden relevante thema's geïsoleerd en beschreven. In de volgende analysecyclus werden tekstfragmenten aan de thema's toegewezen.

Vervolgens werden de verzamelde gegevens vergeleken met de bestaande gegevens uit een grootschalige survey (De Haan et al., 2009) en het social network interview (SNI) van Prinsen et al. (2010). Beide datasets waren eerder verzameld door hetzelfde onderzoeksproject. Met de survey werd onderzoek verricht naar de online activiteiten van 1408 scholieren op het voortgezet onderwijs. Uit deze steekproef werden 239 Nederlandse meisjes en 209 Nederlandse jongens geselecteerd om te vergelijken met de casestudies uit dit onderzoek. Het SNI werd afgenomen onder 83 scholieren, waaronder 17 Nederlandse meisjes en 8 Nederlandse jongens. In deze steekproef zaten dus meer meisjes dan jongens. Van deze jongeren werden netwerkgegevens verzameld over soortgelijke thema's als de casestudies. Op deze manier werd het mogelijk de casestudies te vergelijken met een grotere steekproef. Via SPSS werden genderverschillen tussen jongens en meisjes via one-way between subjects ANOVA's berekend voor relevante surveydata. In de SNI data werden de verschillen tussen het totale en online netwerk geanalyseerd via de niet-parametrische Wilcoxon signed ranktoets. De netwerkgegevens uit de SNI werden met de netwerkgegevens van de casestudies vergeleken via ANOVA's. Voor alle statische analyses werd een significantieniveau van 5% gehanteerd.

Resultaten

Aan de hand van de diverse gehanteerde bronnen is een beeld geschetst van de online sociale netwerken van meisjes tussen de 13 en 16 jaar. Hierin zijn genderverschillen en ervaren vrijheid binnen deze online netwerken vergeleken met offline sociale netwerken. Ter illustratie zullen enkele citaten worden uitgelicht.

1) Genderverschillen

In dit onderzoek zijn de activiteiten van meisjes binnen online sociale netwerken onderzocht. Deze keuze is gemaakt, omdat de literatuur aangeeft dat er een wezenlijk verschil blijkt te bestaan tussen de online activiteiten van jongens en meisjes. Om deze reden zijn naast de online activiteiten van de meisjes ook de genderverschillen uiteengezet. Voor het onderzoek naar de online activiteiten en genderverschillen zijn een aantal analyses uitgevoerd op de Survey data (N= 448). Met deze data is bekeken welke genderverschillen en online activiteiten relevant zijn voor de sociale identiteitsontwikkeling. Vervolgens zijn deze thema's uitgevraagd tijdens de interviews en in de likertscales van de casestudies.

Online activiteiten

Als eerste is bekeken wat de jongeren ondernemen op het internet. In de survey is gevraagd wat de jongeren het meest zouden missen als zij dit niet meer zouden kunnen doen (zie tabel 1).

Tabel 1 Surveyvraag: Welke van de onderstaande dingen zou je het meest missen als je dit niet meer zou kunnen doen? (n=448)

Welk van de onderstaande dingen zou je het meest missen als je dit niet meer zou kunnen doen? (meerdere antwoorden mogelijk)		
	Gem. Meisjes	Gem. Jongens
Messenger	2.53*	2.13
Bellen via internet	1.15	1.14
Webcammen	1.44*	1.26
Chatten in chatrooms	1.20	1.20
Informatie zoeken	2.25	2.17
E-mailen	1.96	1.90
Video's bekijken	2.40	2.36
Downloaden	2.14	2.33*
Profiel pagina's bekijken en updaten	2.45*	1.86

* P < 0,05

Twitteren	1.13	1.10
Online spelletjes spelen individueel	1.37	1.59*
Online spelletjes spelen met anderen	1.17	1.88*
Bezoeken en participeren in forums	1.13	1.32*
Bezoeken en participeren in weblogs	1.16	1.15
N	239	209

Uit alle antwoordmogelijkheden antwoorden de meisjes vaker dan jongens dat zij messenger (chatten) ($F(1, 446) = 37.41, p < 0.01$), webcammen ($F(1, 446) = 11.00, p < 0.01$) en profielpagina's bekijken/updaten ($F(1, 446) = 72.58, p < 0.01$) het meest zouden missen. Jongens zouden het downloaden (van films, muziek en games) ($F(1, 446) = 7.02, p = 0.01$), spelletjes spelen (zowel alleen als met anderen) ($F(1, 446) = 13.26, p < 0.01$) ($F(1, 446) = 116.51, p = 0.00$) en bezoeken/participeren in forums ($F(1, 446) = 14.08, p < 0.01$) het meest gaan missen. De meiden zijn dus vooral actief in sociale activiteiten, terwijl de jongens zich ook bezighouden met meer individuele activiteiten.

Aantal online contacten en interactiefrequentie

Hoewel de jongens de profielsites minder zouden missen als zij hier geen gebruik meer van zouden kunnen maken, zijn zij ook actief op de profielsites. De mate van participatie op profielsites is vastgesteld door de jongeren te vragen of zij een online profiel hebben (zie tabel 2).

Tabel 2 Surveyvraag: Heb je een online profiel? (in procenten, n = 448)

Heb je een online profiel?	Meisjes	Jongens
Nee	0.03*	0.14
N	239	209

Uit deze vraag blijkt dat meisjes significant vaker een online profiel hebben dan jongens ($F(1,446) = 20.84, p < 0.01$). Desondanks heeft slechts 7,8 % van de respondenten geen online profiel.

Op deze profielsites bouwen de jongeren een eigen online netwerk op met 'vrienden'. Meisjes geven aan gemiddeld 350 vrienden te hebben op hun meest gebruikte profielsite (zie tabel 3). Hiermee hebben zij gemiddeld meer vrienden op hun profielpagina dan jongens ($F(1, 433) = 45.90, P < 0.01$). De jongens rapporteren een gemiddelde van 215 vrienden. Daarnaast hebben de meiden met meer vrienden regelmatig contact dan de jongens ($F(1, 422) = 3.89, P = 0.05$).

* $P < 0.05$

Tabel 3: Surveyvragen met betrekking tot vrienden (n = 448)

Gemiddelde	Meisjes	Jongens	Missings
Hoeveel vrienden heb je ongeveer op je profielpagina?	350*	215	13
Met hoeveel vrienden op je profielpagina heb je vaak contact?	129*	100	24
Hoeveel vrienden heb je ongeveer in je MSN-lijst?	227	199	19
Met hoeveel vrienden in je MSN-lijst heb je vaak contact?	89	84	19
N	239	209	

Voorkeuren in online interactie en ervaren vrijheid

Naar aanleiding van de literatuur is zowel voor internetgebruik in het algemeen als het gebruik van profielsite bekeken in welke mate de jongeren keuzevrijheid ervaren. In tabel 3 en 4 zijn de resultaten te zien van de surveyvragen met betrekking tot internetgebruik in het algemeen.

Tabel 4 Surveystellingen met betrekking tot keuzevrijheid (in procenten, n = 448)

Stelling	Ik kan doen wat ik wil op het internet		Ik beslis zelf wat ik van het internet haal		Ik beslis zelf met wie ik praat op het internet		Ik beslis zelf wat ik download van het internet		Ik beslis zelf wat ik op mijn profiel zet	
	M	J	M	J	M	J	M	J	M	J
Helemaal mee oneens	4.6	4.8	4.6	3.8	5.0	3.8	5.9	4.3	4.6	5.3
Mee oneens	7.5	1.4	5.9	3.3	3.8	2.4	10.9	4.8	2.9	1.0
Soms wel/soms niet	28.5	17.7	18.0	15.8	10.5	9.1	25.5	16.7	9.6	8.1
Mee eens	29.7	22.0	35.6	22.0	27.6	20.6	27.2	18.7	31.0	19.6
Helemaal mee eens	29.7	54.1	36.0	55.0	53.1	64.1	30.5	55.5	51.9	66.0
Gemiddelde op schaal	3.75*	4.19	3.92*	4.21	4.20	4.39	3.66*	4.16	4.23	4.40

De ervaren vrijheid bij het internetgebruik in het algemeen is onderzocht door middel van een 5-point likertscale. Deze likertscale liep van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’. Tabel 4 laat zien dat meisjes het minder vaak dan de jongens eens zijn met de stellingen: ‘Ik kan doen wat ik wil op het internet’ ($F(1, 446) = 20.28, p < 0.01$), ‘Ik beslis zelf wat ik van het internet haal’ ($F(1, 446) = 7.79, p = 0.01$) en ‘Ik beslis zelf wat ik download van het internet’ ($F(1, 446) = 21.12, p < 0.01$). Hieruit lijken de meiden meer het idee te hebben dat zij gecontroleerd worden. Het is mogelijk dat het idee gecontroleerd te worden zorgt voor minder downloaden van het internet. De jongens en meisjes ervaren een overeenkomstig niveau in vrijheid met betrekking tot de controle op de aspecten: ‘met wie ik

* $P < 0.05$

praat op het internet' en 'wat ik op mijn profiel zet'. Door deze gelijkenissen is niet te bepalen of het ervaren niveau van controle een motief biedt voor het wel of niet actief zijn op profielsites voor jongens en meisjes.

In de survey is tevens gevraagd door wie het internetgebruik gecontroleerd wordt (zie tabel 5). Uit de antwoorden blijken de meiden meer dan jongens gecontroleerd te worden door hun familieleden: vader ($F(1, 446) = 5.30, p = 0.02$), moeder ($F(1, 446) = 22.65, p < 0.01$), broer(s) ($F(1, 446) = 8.28, p < 0.01$) en zus(sen) ($F(1, 446) = 4.69, p = 0.03$). Daarnaast was er een stelling 'niemand controleert mijn internetgebruik'. 49,4% van de meiden antwoorden met waar tegenover 68,9 % van de jongens. Hiermee was er een significant verschil tussen de jongens en meisjes ($F(1, 446) = 18.14, p < 0.01$).

Tabel 5 Surveyvraag: Wie controleert jouw internetgebruik?(in gemiddelden, $n = 448$)

Wie controleert jouw internetgebruik? (Meerdere antwoorden mogelijk)	Meisjes	Jongens
Mijn vader	0.27*	0.18
Mijn moeder	0.70*	0.32
Mijn broer(s)	0.15*	0.10
Mijn zus(sen)	0.13*	0.02
Een schoolleraar	0.65	0.69
Iemand anders	0.41	0.30
Niemand controleert mij	2.96	4.13*
Missings	0	0

De uitdraging van sociale identiteit online is onderzocht door de jongeren te vragen welke groepen zij zouden willen laten zien op hun profielpagina.

Tabel 6 Surveyvraag: Welke van de onderstaande groepen zou je willen laten zien op je profielpagina?
(in gemiddelden, $n = 448$)

Welke van de onderstaande groepen zou je willen laten zien op je profielpagina? (Meerdere antwoorden mogelijk)	Meisjes	Jongens
Ik wil niet bij een groep horen/ik wil dit niet laten zien	43.1*	31.6
Activist (politiek, milieu, dier, geloof)	2.9	3.8
Alto	2.9	1.9
Dance	20.9*	10.5
Trendy/fashionista	13.8*	0.5
Gabber/Lonsdaler	1.7	2.9
Gothics	2.1	1.9
Hiphop	21.3	20.1

* $P < 0.05$

Kakker/bal	1.3	2.9
Gamer/computerliefhebber	2.9	23.0*
Emo	3.8	2.4
Metalhead/rocker/punker	3.3	8.1*
Moslim(a)	0.8	1.9
Reli	0.4	1.0
Riot Grrl (girl power)	5.0*	1.0
Skater/extreme sports	3.8	8.1
Sporter	18.8	27.8*
Urban	11.7	15.8
Een andere groep	10.9	17.2
N	239	209

In tabel 6 is te zien dat meisjes vaker antwoordden niet bij een groep te willen horen of dit niet te willen laten zien ($F(1, 446) = 6.36, p = 0.01$), doordat deze antwoordcategorie twee motieven impliceert is niet te bepalen of deze keuze te maken heeft met ervaren vrijheid of sociale druk. Het is mogelijk dat de meiden zich niet verbonden voelen met een groep, waardoor zij geen groep willen weergeven op hun profiel. Dit is een eigen keus. Sociale druk kan een rol spelen als de meiden met hun antwoord bedoelen dat zij wel tot een groep behoren, maar deze groep niet willen laten zien. In dat geval kan het zijn dat de meiden verwachten dat hun online sociale netwerk de groep niet zal waarderen.

Binnen de groepen die wél geprofileerd worden door de jongeren, willen meiden vaker de groepen dance ($F(1, 446) = 9.07, p < 0.01$), fashionista ($F(1, 446) = 30.01, p < 0.01$) en riot grrl ($F(1, 446) = 6.14, p = 0.01$) laten zien, terwijl de jongens vaker de groepen gamer ($F(1, 446) = 45.62, p < 0.01$), metalhead/rocker/punker ($F(1, 446) = 4.88, p = 0.03$), skater ($F(1, 446) = 3.91, p = 0.05$) en sporter ($F(1, 446) = 5.05, p = 0.03$) op hun profiel zetten. Deze groepen zijn allen vrij algemeen. Daarnaast lijken de aangegeven groepen allen gekozen te zijn op basis van interesses. De meer specifieke groepen zoals activisten, gabber/Lonsdaler, moslim(a) en reli worden minder vaak gerapporteerd door de jongeren.

Samenstelling van on- en offline sociale netwerk

Voordat er overgegaan wordt naar de bespreking van de gegevens die verzameld zijn in de casestudies ($n=10$) worden een aantal resultaten van de in kaart gebrachte sociale netwerken van deze cases vergeleken met de grotere SNI steekproef ($n= 25$) van Nederlandse jongens en meisjes. De netwerkgegevens van de SNI steekproef zijn weergegeven in tabel 7. De netwerkgegevens van de casestudies zijn weergegeven in tabel 8. Wanneer de

netwerkgegevens van het totale netwerk uit het SNI vergelijken worden op basis van gender zijn hier geen significante verschillen in te onderkennen.

In de netwerkgegevens van het SNI zijn de gegevens van de online netwerken met een niet-parametrische Wilcoxon signed ranktoets vergeleken met de netwerkgegevens uit het totale netwerk (zie tabel 7). De verschillen in samenstelling tussen het gehele (offline) netwerk en het online netwerk geven een aanwijzing met betrekking tot mogelijke inclusiecriteria bij het samenstellen van het online netwerk. Hieruit kwam naar voren dat de meisjes meer leeftijdsgenoten ($Z = -3,516$, $p < 0.01$) en minder familieleden ($Z = -3.56$, $p < 0.01$) in hun online netwerk hebben dan in het totale netwerk. Daarnaast hadden de meisjes minder netwerkcontacten met dezelfde etniciteit in hun online netwerk ($Z = -2.62$, $p = 0.01$). Dit betekent dat hun online netwerk relatief gevarieerder is in ethnische samenstelling. De jongens hadden in vergelijking met het totale netwerk meer leeftijdsgenoten ($Z = -2.37$, $p = 0.02$) en minder familieleden ($Z = -2.03$, $p = 0.04$) in hun online netwerk. In de groep jongens lijken de percentages voor zelfde etniciteit gelijk voor het totale en online netwerk.

Tabel 7 Overzicht netwerksamenstelling uit het SNI ($n=25$)

Totale netwerk	Meisjes	Min.	Max.	Jongens	Min.	Max.
Aantal contacten in totale netwerk	22	14	29	20	16	25
Dichtheid netwerk	0.59	0.38	0.83	0.53	0.37	0.85
Percentage leeftijdsgenoten in netwerk	0.61	0.23	1.00	0.62	0.43	0.88
Percentage niet-familieleden in netwerk	0.50	0.14	0.89	0.59	0.38	0.84
Percentage zelfde etniciteit in netwerk	0.84	0.26	1.00	0.87	0.67	1.00
Percentage in de buurt/thuiswonend in netwerk	0.40	0.13	0.75	0.34	0.12	0.69
Percentage specifiek offline contacten	0.34	0.00	0.73	0.29	0.00	0.52
N	17			8		

Online netwerk	Meisjes	Min.	Max.	Jongens	Min.	Max.
Aantal contacten uit totale netwerk in online netwerk	14*	6	23	14*	11	21
Dichtheid netwerk	0.60	0.30	1.18	0.54	0.44	0.79
Percentage leeftijdsgenoten in netwerk	0.81*	0.50	1.00	0.75*	0.43	1.00
Percentage niet-familieleden in netwerk	0.67*	0.33	1.00	0.70*	0.38	1.00
Percentage zelfde etniciteit in netwerk	0.82*	0.24	1.00	0.84	0.50	1.00
Percentage in de buurt/thuiswonend in netwerk	0.36	0.06	0.67	0.34	0.00	0.71
Percentage specifiek online contacten	0.66*	0.27	1.00	0.71*	0.48	1.00
N	17			8		

* $P < 0.05$

De netwerkgegevens van de casestudies zijn vergeleken met de netwerkgegevens van het SNI (zie tabel 8). Op deze manier is gekeken of de netwerkgegevens van de casestudies overeenkwamen met de eerder gevonden gegevens uit het SNI. Er bleken significante verschillen te zijn. De respondenten van de casestudies hadden minder familieleden in zowel het totale netwerk ($F(1,25) = 10.86, p < 0.01$) als het online netwerk opgenomen ($F(1,25) = 7.56, p = 0.01$). Daarnaast hadden zij minder online netwerkcontacten in de buurt of thuis wonen ($F(1,25) = 6.78, p = 0.02$). Hun netwerk was dus minder lokaal. De netwerkcontacten uit het SNI en de casestudies lijken voor een groot deel overeen te komen. De demografische kenmerken: aantal contacten, netwerkdichtheid, percentage leeftijdsgenoten en niet-familieleden in het netwerk zijn gelijk. Het percentage zelfde etniciteit ligt in de casestudies binnen zowel het totale als het online netwerk iets hoger dan voor het SNI. Voor de percentages in de buurt/thuiswonend geldt het omgekeerde. Deze liggen in het totale en online netwerk van het SNI iets hoger dan bij de casestudies. In het SNI zijn dus iets meer lokale contacten zichtbaar dan in de casestudies. De verhouding tussen de lokale contacten in het totale netwerk tegenover het online netwerk is echter gelijk. Er is een verschil in percentages specifiek offline en online contacten. Het percentage specifiek offline contacten ligt iets hoger voor het SNI. De verhouding tussen de specifiek offline en online contacten is wel voor beide datasets hetzelfde. De meiden van de casestudies hadden minder specifiek online contacten. Concluderend kan gezegd worden dat de netwerken grotendeels gelijkwaardig zijn met in acht neming van de percentages voor specifiek online contacten.

Tabel 8 Overzicht netwerksamenstelling van de casestudies ($n=10$)

Totale netwerk	Meisjes	Min.	Max.
Aantal contacten in totale netwerk	21	20	24
Dichtheid netwerk	0.55	0.30	0.86
Percentage leeftijdsgenoten in netwerk	0.73	0.38	0.90
Percentage niet-familieleden in netwerk	0.73*	0.57	0.86
Percentage zelfde etniciteit in netwerk	0.93	0.80	1.00
Percentage in de buurt/thuiswonend in netwerk	0.27	0.15	0.59
Percentage specifiek offline contacten in netwerk	0.27	0.10	0.55
N	10		

Online netwerk	Meisjes	Min.	Max.
Aantal contacten uit totale netwerk in online netwerk	15	10	19
Dichtheid netwerk	0.58	0.25	0.89

* $P < 0.05$

Percentage leeftijdsgenoten in netwerk	0.92	0.60	1.00
Percentage niet-familieleden in netwerk	0.87*	0.64	1.00
Percentage zelfde etniciteit in netwerk	0.92	0.80	1.00
Percentage in de buurt/thuiswonend in netwerk	0.18*	0.00	0.55
Percentage specifiek online contacten	0.05	0.00	0.3
N	10		

II) Case studies

Demografische gegevens

Om een beeld van het online sociale netwerk van de respondenten te schetsen zijn een aantal demografische gegevens verzameld (zie tabel 9).

Tabel 9 Demografische kenmerken van de respondenten van de casestudies: meisjes tussen de 13 en 16 jaar (n=10)

	Variabelen	Min	Max	Gemiddelde	Standaardfout
Leeftijd		13	16	14.70	0.42
Stad/dorp	0 = stad 1 = dorp			0.70	0.15
Leerjaar		1	5	3	0.52
Schooltype	1 = VMBO-T 2 = VMBO/Havo 3 = Havo 4 = Havo/Vwo 5 = Vwo 6 = Vwo-TT 7 = Gymnasium	1	7	4.20	0.61
Meest gebruikte netwerksite	1 = Hyves 2 = Facebook 3 = Twitter	1	3	1.30	0.21
Aantal vrienden		110	607	316	146
Gebruiksfrequentie favoriete netwerksite	1 = <1 dag p.w. 2 = 2-3 dagen p.w. 3 = 4-5 dagen p.w. 4 = 1x per dag 5 = >1x p. dag	3	5	4.10	0.28
Aantal ppn	10				

* P < 0.05

De gemiddelde leeftijd van de participanten is 14.7 jaar (Std.=0.42). De participanten komen overwegend uit een dorp. Ze zitten allen op de middelbare school op verschillende schoolniveaus. Het gemiddelde is 3de klas HAVO/VWO. De meeste gebruikte netwerksite is Hyves. Het gemiddelde aantal vrienden op de meeste gebruikte netwerksite is 316 (Std.=146). De gemiddelde gebruikersfrequentie is één keer per dag of meer. De dichtheid van het totale netwerk is gemiddeld 0.55 (Std.=0.06). De dichtheid van het online netwerk is gemiddeld 0.58 (Std.=0.07). Een dichtheid van 1 betekent dat alle personen in het netwerk elkaar kennen. Een dichtheid van 0 betekent dat er geen netwerkrelaties zijn.

In de casestudies zijn diverse thema's uitgevraagd met betrekking tot ervaren vrijheid, sociale druk, specifiek online gevormde vriendschappen en scheiding tussen het on- en offline netwerk. De resultaten zijn per thema weergegeven.

Belang van het online profiel voor exploratie

De mate van exploratie online is op meerdere aspecten onderzocht. Ten eerste werden twee vragen gesteld met betrekking tot het hebben van een online profiel in het algemeen: *'Hoe belangrijk is het voor jou om een online profiel te hebben? Online te zijn, zodat mensen je daar kunnen vinden/contact met je kunnen opnemen/een indruk van jou en je leven krijgen?'* Op de eerste vraag gaven de meisjes diverse antwoorden, variërend van 'niet zo belangrijk' (1/10) tot 'toch wel belangrijk' (8/10). Eén meisje gaf het volgende aan: 'Als ik het niet zou hebben en ik zou niet weten wat het is, dan zou ik zeggen dat het niet zo belangrijk is, maar nu je het hebt, ga je er wel mee bezig' (r 9). Ook andere meiden gaven aan de hand van de tweede vraag toelichting bij hun antwoord. Sommigen koppelden het belang van het hebben van een profiel aan de gebruikersintensiteit (3/10). Zij gaven aan dat het profiel blijkbaar belangrijk was, omdat ze hier veel tijd aan besteedden. Het grootste deel vond het hebben van een profiel belangrijk, omdat op deze manier hun vrienden altijd bereikbaar waren (6/10). Voor hen is het profiel dus vooral handig. Eén meisje vertelde dat zij het hebben van een profiel belangrijk vond, omdat het haar de mogelijkheid gaf om op de profielen van anderen te kijken (r 7). Een andere respondent gaf aan door haar profiel op de hoogte te blijven van nieuwtjes binnen haar sociale netwerk (r 10). Geen van de meiden gaf aan het belangrijk te vinden dat anderen door middel van het profiel een indruk van haar leven krijgen. Twee meiden vonden het feit dat zij ook altijd beschikbaar zijn voor anderen niet prettig. Op de vraag: *'Hoe belangrijk is het dan mensen jou daar kunnen vinden en contact met je kunnen opnemen?'* antwoordden zij: 'Oh dat vind ik niet erg. Ze kunnen ook wel

wachten totdat ik tijd heb om wel te kijken. Dat maakt me niet zoveel uit' (r 8) en 'Niet, ze kunnen het gewoon in het echt aan mij vragen.'(r 2).

Op de vraag: '*Denk je dat jij/anderen zich op het internet anders voordoen dan ze daadwerkelijk zijn?*' antwoordden veel meisjes met 'ja'(8/10). De voornaamste profielaspecten waaruit zij dit afleidden zijn (bewerkte) foto's en berichten naar vrienden met overdreven taalgebruik en/of veel emoticons. Opvallend is dat alle meisjes aangaven dit zich te willen presenteren als zichzelf. Na doorvragen bleken een aantal meisjes de foto's die zij van zichzelf plaatsen zorgvuldig te selecteren (3/10). Respondent 9 zei hierover: '...want iedereen plaatst toch wel mooie foto's ... en sommigen ook bewerkte foto's. Ik denk dat de meesten toch wel leuk over willen komen.' Jezelf anders voordoen dan je daadwerkelijk bent, lijkt bij de meisjes alleen geoorloofd als het niet te ver afwijkt van de werkelijkheid. 'Heel veel mensen hebben van die overbewerkte foto's en dan zie je ze in het echt. Echt een tegenvaller!' (r 6).

Op de vraag '*Wil jij jezelf op een bepaalde manier laten zien op het internet?*' was het meest gehoorde antwoord: 'Gewoon als mezelf' (9/10). Na de vraag: 'Hoe doe je dat dan?' blijkt het beeld dat de meisjes van zichzelf willen schetsen genuanceerder te zijn. Zij willen vooral een positief beeld van zichzelf creëren binnen hun online sociale netwerk (6/10). Een greep uit de antwoorden: 'Niet echt op een specifieke manier ... ik heb niet echt een leuke hyves dus daar kun je niet echt aan aflezen hoe ik ben, maar in ieder geval niet zo'n saaie trien ofzo 'kijk roze en zo'n blij fotootje'' (r 10) 'Ik wil niet dat ze denken dat ik een slons ben ofzo' (r 2).

Ervaren vrijheid

Met betrekking tot ervaren vrijheid over de zichtbaarheid van de profielaspecten zijn ook een aantal vragen gesteld. Op de vraag: '*Zijn er mensen die jouw persoonlijke informatie niet mogen zien?*' antwoordden alle meiden dat minimaal één profielaspect afgeschermd was voor vreemden. Vaak waren dit de contactgegevens zoals emailadres, woonplaats en telefoonnummer. Bij een deel van de meisjes is deze informatie alleen zichtbaar voor mensen die ook zijn aangesloten bij de profielsite (3/10). Bij het andere deel is de informatie alleen zichtbaar als de kijkers aangesloten zijn bij de profielsite en door het meisje geaccepteerd zijn als vriend (7/10).

Na afloop van het interview, waarin ook nog gevraagd werd naar participatie in groepen, is de meisjes gevraagd een aantal schriftelijke vragen in te vullen met betrekking tot

keuzevrijheid en identificatie. In tabel 10 staan de resultaten van deze likertscales en gesloten vragen.

Tabel 10 5-point likertscales en gesloten vragen uit de casestudies (n = 10)

Vraag/stelling	Gemiddelde	Min.	Max.	Label
- In hoeverre voel jij dat je deel uitmaakt van de groep(en)?	4.10	3	5	Een beetje waar
- In hoeverre ben jij vrij om te kiezen of je deel neemt aan de activiteiten van de online groep(en)?	4.30	3	5	Een beetje mijn keus
- Ik zou graag willen weten hoe mijn online contacten/vrienden over mij denken.	3.50	2	5	Neutraal/een beetje belangrijk
- Participatie in online sociale netwerken heeft bijgedragen tot wie ik nu ben (b.v. ik heb nieuwe dingen geleerd over hoe ik me kan gedragen, ik krijg positieve aanmoediging in mijn ontwikkeling, zij geven me nieuwe mogelijkheden die ik offline niet heb etcetera).	2.60	1	5	Niet waar/Neutraal
- Heb je weleens mensen aan je online netwerk toegevoegd/vriendverzoeken geaccepteerd omdat je het gevoel had dat anderen in je netwerk negatief zouden reageren als je dit niet zou doen?	0.10	0	1	Nee
- Heb je weleens een vriendverzoek geweigerd omdat je het gevoel had dat anderen in je netwerk het raar zouden vinden als je die persoon zou accepteren?	0.00	0	1	Nee
- Heb je weleens mensen toegevoegd/vriendverzoeken geaccepteerd om te voorkomen dat je jezelf offline tegenover die persoon moest verantwoorden als je dit niet zou doen?	0.20	0	1	Nee
N	10			

Uit deze likertscales en gesloten vragen blijkt dat de meiden zich verbonden voelen aan de groep(en). Zij hebben hierbij wel het idee zelf een keuze te hebben in hun participatie in de groep. Daarnaast hebben zij het gevoel zelf te bepalen wie zij wel of niet toelaten in hun online sociale netwerk.

Tijdens het interview kwamen echter andere antwoorden met betrekking tot in- en exclusiecriteria van de netwerkcontacten naar voren.

Samenstelling online sociale netwerk: in- en exclusiecriteria

De meisjes in het interview geven aan gemiddeld 316 vrienden te hebben op hun meest gebruikte profielpagina. Tijdens het interview zijn deze netwerkcontacten besproken. Hieruit kwam naar voren dat familieleden vaak worden opgenomen in het totale (offline) netwerk. Veel genoemde familieleden zijn ouders, broers en zussen, opa's en oma's en nichtjes. Deze familieleden worden vaak niet opgenomen in het online sociale netwerk. 70 % van de contacten in het totale netwerk, die niet in het online netwerk voorkomen, bestaat uit familieleden. Opvallend is dat de ouders vrijwel nooit opgenomen worden in het online netwerk.

Uit de antwoorden op de vraag: *'Waarom staan je ouders niet op je Hyves/Facebook?'* blijkt dat veel ouders geen profielpagina hebben, waardoor zij geen vrienden met hun kinderen kunnen worden. Eén meisje gaf een specifieke reden vanaf haar moeders kant om geen profiel aan te maken: *'Omdat mijn moeder sowieso al niet van de Hyves is en ze vindt altijd dat we niet voor iedereen altijd maar beschikbaar hoeven te zijn, dus dat doet ze zelf ook niet. Ik spreek haar toch elke dag'* (r 7) De meeste meiden gaven aan hun ouders wel te accepteren indien zij een profielpagina zouden aanmaken en een vriendverzoek zouden sturen. Een respondent gaf aan haar ouders liever niet in haar online sociale netwerk te hebben. Zij gaf hiervoor de volgende reden: *'Dat is niet hip. Dan denken ze dat je niet stoer bent. Ik heb mijn opa en oma wel op Hyves. Ik krijg daar voor de rest niet echt opmerkingen over. Het maakt niet zo'n goede indruk met je ouders op Hyves.'* (r 1).

Een andere verklaring voor het selectief toelaten van familieleden in het online sociale netwerk is leeftijd. Het aantal leeftijdsgenoten in het online sociale netwerk ligt hoger dan in het totale sociale netwerk. Dit maakt het aannemelijk dat broers en zussen en nichtjes beter dan oudere familieleden integreren binnen de overige contacten in het online sociale netwerk. Uit de samenstelling van het netwerk en de mate van interacteren met de familieleden blijkt dat broers en zussen vaak in het netwerk terecht komen, omdat zij de vrienden van het meisje (EGO) kennen. Veel gehoorde argumenten zijn: omdat ze bij het gezin thuis komen, in de buurt wonen of op dezelfde sportclub zitten als het EGO. Er wordt onderling tussen het EGO, broers en zussen weinig geïnteracteed op het internet. Ook voor de overige offline contacten is gevraagd waarom deze niet in het online netwerk opgenomen zijn. Deze contacten hebben

geen van allen een profielpagina, waardoor zij niet in het online netwerk opgenomen kunnen worden.

In het online sociale netwerk blijken de netwerkcontacten op diverse manieren verworven te worden. Uit het interview blijkt dat de meisjes gemiddeld 3 subgroepen in hun online netwerk hebben: familie en goede vrienden, school en hobby/woonplaats. De meeste meiden noemen als voornaamste inclusiecriteria: 'ik moet de persoon kennen' (9/10). Het criterium 'kennen' varieert echter per respondent. Een aantal meiden bedoelt hiermee herkennen van een plaats offline, zoals school of woonplaats (7/10). Alle meiden verstaan onder 'kennen' minimaal een aantal keer offline gezien hebben of het kennen via andere contacten. Dit laatste fenomeen wordt op Hyves aangeduid als vrienden-van-vrienden. Een deel van de meiden gebruikt deze aanduiding om te zoeken naar bekenden of om te controleren van wie het vriendverzoek afkomstig is, voordat zij de persoon accepteren in hun netwerk (4/10). Deze bevindingen suggereren dat het offline contact bepalend is voor het wel of niet toelaten van contacten binnen het online sociale netwerk.

Een veel besproken onderwerp op het gebied van in- en exclusiecriteria zijn personen uit het offline sociale netwerk, die een vriendverzoek indienen, terwijl de meiden deze persoon eigenlijk niet in het online sociale netwerk willen hebben. Sommige meiden geven aan deze personen toch te accepteren, omdat ze deze wel kennen (3/10). Eén meisje gaf hierbij de volgende toelichting: 'Meestal zijn dat dan van die aparte mensen en van die aanstellers, dus dat vind ik gewoon grappig om die op Hyves te hebben en hun krabbels te lezen' (r 6). Andere zeggen deze mensen niet te accepteren (4/10). Vaak met als toelichting: 'op school praat ik er ook nooit mee'. Drie meisjes wilden de persoon niet accepteren, maar ook niet weigeren. Sociale druk leek in deze tweestrijd een belangrijke factor. 'Anders is het wel weer lullig, omdat ik wel hoi tegen ze zeg, terwijl ze dan achteraf weten dat ik ze niet heb toegevoegd. Dan voel ik me slecht' (r 8). De andere twee meisjes wilden voorkomen dat het contact waarvan het vriendverzoek afkomstig was, zou denken dat ze hem/haar geweigerd had, maar accepteerden het verzoek niet. 'Ik laat ze dan allemaal open staan, want dan kunnen ze niet zien of ze geaccepteerd heb of niet' (r 7). 'Ik heb weleens iemand geaccepteerd en daarna weer verwijderd, want als je weer verwijderd dan zien ze dat niet' (r 9).

Specifiek online gevormde vriendschappen

Uit de netwerkgegevens was al naar voren gekomen dat er weinig specifiek online gevormde netwerkcontacten in de online sociale netwerken staan.

Slechts twee van de tien meiden gaven aan specifiek online contacten in haar netwerk te hebben. Dit houdt in dat zij deze contacten nog nooit buiten het internet hebben gezien. Zij gebruikten beiden hun profielpagina voor hun hobby. Beide meisjes hebben deze contacten ontmoet op basis van gedeelde interesses. Dit blijkt dan ook het criterium te zijn voor specifiek online contacten om opgenomen te worden in het online sociale netwerk.

Eén van de meisjes (r 3) speelde een online rollenspel onder een andere naam. Zij was actief op diverse sociale netwerksites. Andere spelers konden haar onder dezelfde pseudonaam vinden op een aantal van deze sites. Opvallend was dat ze één profielsite specifiek beschikbaar stelde voor haar offline vrienden. Hier participeerde zij onder haar eigen naam. Spelers van het online rollenspel konden haar daar dus alleen vinden als zij hen haar echte naam had vrijgegeven.

Het andere meisje (r 5) was actief op diverse forums en probeerde online nieuwe dingen te leren over haar hobby. Zij had één profiel. Over dit profiel vertelde zij dat zowel contacten via de hobby als schoolvriendinnen geaccepteerd werden, maar het profiel vooral bedoeld was om de hobby uit te oefenen.

Beide meisjes hadden wel inclusiecriteria voor het toelaten van specifiek online gevormde contacten in het online sociale netwerk. Respondent 3 gaf aan het contact na te trekken bij via-via contacten of door te vragen of zij hem/haar via de webcam mag zien alvorens te accepteren. Respondent 5 vertelde alleen vriendverzoeken te accepteren indien deze iets bijdragen aan haar visie over de hobby. Daarnaast had zij een online vriendengroep waarmee ook offline activiteiten werden gedaan. Hierin probeerde zij specifieke online contacten te betrekken, zodat ze deze een keer in het echt zou zien.

Op de vraag: *‘Doe of bespreek je met je specifiek online verworven contacten andere dingen dan je met je offline vrienden doet?’* antwoordde respondent 5: *‘Het is begonnen zoals met andere mensen van de groep, maar dat zijn nu hele goede vriendinnen geworden. Ik spreek daar ook best vaak mee af. Met hen bespreek ik hetzelfde als met de mensen die ik in het echt ook zie, maar verder is het eigenlijk meer op paarden (hobby) gebaseerd.’*

Respondent 3 gaf aan geen andere dingen te bespreken, maar wel alleen met de online contacten het rollenspel te spelen.

Met de vraag: *‘Presenteer je jezelf bij de specifiek online contacten anders dan bij je offline vrienden?’* is gekeken of de meisjes zich aanpassen aan de verschillende contacten in het online sociale netwerk. Beide meisjes gaven aan zich anders te presenteren. Respondent 3 deed dit door een pseudonaam aan te nemen binnen haar specifiek online netwerk. Haar is ook gevraagd of de netwerkcontacten, die het rollenspel niet spelen, het niet raar vinden dat

zij de pseudonaam, naam van haar idool, gebruikt. Zij dacht van niet aangezien het merendeel van haar vrienden weet dat zij fan van haar is.

Respondent 5 leek zich bewust te zijn van de diversiteit en wellicht diverse verwachtingen in haar netwerk. Zij gaf een scheiding aan tussen (offline) schoolvrienden en (online) paardenvrienden. ‘Ja, niet persé anders, maar op Hyves ben ik gewoon paarden zeg maar. Dat is helemaal op paarden gericht en op school ben ik ook nog ... hoe zeg je dat...normaal. Op school praat ik niet de hele tijd over paarden. Het merendeel over normale dingen, want anders gaan andere mensen zeuren: ‘het gaat weer over paarden’ . Met de mensen van de paarden, die ook op school zitten, daarmee praat ik er weer wel over.’

Scheiding tussen het on- en offline netwerk

Naar aanleiding van de literatuur over de overeenkomsten tussen het online en offline netwerk is gekeken in hoeverre deze netwerken gescheiden zijn.

Op de vraag ‘*Weten alle andere belangrijke personen in je netwerk zowel binnen als buiten het internet welke dingen je doet met de groepen in je online netwerk?*’ wordt wisselend gereageerd. Een deel van de meisjes geeft aan duidelijk gescheiden groepen te hebben. Deze groepen weten niet welke activiteiten het meisje met de andere groep onderneemt (3/10). De overige meisjes geven aan dat een groot deel van de netwerkcontacten wel van elkaar weet wat zij met de diverse groepen binnen het online netwerk onderneemt (7/10). Van alle meisjes blijken de ouders op de hoogte te zijn van de activiteiten binnen de groepen. Hoewel de ouders niet exact weten wat er op de sociale netwerksites besproken en gedaan wordt, lijken zij wel te weten met wie hun dochter regelmatig contact heeft. De scheiding lijkt voornamelijk te bestaan tussen de vriendengroepen, waarin de groepsleden geen contact met elkaar hebben. Opvallend was dat sommige meiden gebruik leken te maken van deze scheiding. ‘Heel erg gescheiden, ze zeggen geen woord tegen elkaar. Nee, dat echt sowieso niet! Het is dus wel zo dat je je kan aanpassen aan waar je die dag zin in hebt. Het is wel handig. Ik heb bijvoorbeeld twee meisjes uit die groep laten logeren en dat was leuk, maar dan heb je wel het idee dat je ze echt bezig moet houden en dat is vervelend. Dus die hou ik nu gescheiden’ (r 6). Een ander meisje zei: ‘Ja wel redelijk gescheiden. Ze kennen elkaar niet echt en dat vind ik ook fijn, want als er in de ene groep problemen zijn dan heb je ook altijd nog de andere groep’(r 10).

Als laatste is de meisjes gevraagd: ‘*Ervaar jij jezelf als dezelfde persoon op deze verschillende plekken?*’ Acht meisjes antwoordden met een volmondig ‘ja!’. Eén meisje zie nee vanwege het rollenspel wat zij speelt (r 3). Hierin speelt zij een ander persoon. Het laatste

meisje zei het volgende: ‘Nee, ik gedraag me niet anders op mijn Hyve. Ik heb alleen maar dit en al die vrienden kennen me zeg maar al. Dus die weten ook hoe ik ben en dan ga ik me ook niet anders voordoen op mijn Hyve’ (r 8).

Conclusie en discussie

Conclusie

Uit dit onderzoek is gebleken dat meiden veelvuldig actief zijn in online sociale netwerken. Deze online sociale netwerken zijn veelal een verlengde van hun offline netwerken. Er worden weinig specifiek online contacten gevormd, waardoor het online netwerk op veel vlakken gelijkwaardig is aan de samenstelling van het offline netwerk.

In het online netwerk bevinden zich echter meer leeftijdsgenoten en minder familieleden. De meiden lijken hun online sociale netwerk vooral te gebruiken voor het behouden van hun identiteit. Zij zijn zich bewust van het hebben van zowel online als offline identiteiten. De meiden gebruiken het online netwerk weinig om nieuwe kenmerken, interesses of aspecten van zichzelf te ontdekken. Er is dus vooral sprake van maintenance-gedrag en niet zo zeer van exploratiegedrag. Wel proberen de meiden een positief beeld van zichzelf te schetsen binnen het online netwerk. Hierbij zijn de meiden zich bewust van de sociale druk die het online sociale netwerk met zich meebrengt. Zij kunnen niet ver afwijken van hun offline identiteit, omdat zij vrijwel alle netwerkcontacten kennen door activiteiten buiten het internet. Zij zouden zich niet graag offline verantwoorden voor hun online gedrag of vertoning.

Discussie

Van alle onderzochte jongeren blijkt ruim 92% een online profiel te hebben. Rondom dit profiel bouwen de jongeren een sociaal netwerk op. Meisjes hebben significant meer vrienden in dit netwerk dan jongens. Ook zijn de meisjes actiever in het onderhouden van deze contacten. De jongens houden zich buiten de profielsites ook bezig met andere aspecten van het internet, zoals online gamen.

Samenstelling on- en offline netwerk

Er is een verschil tussen het offline en online sociale netwerk van de jongeren. In het online netwerk bevinden zich significant meer leeftijdsgenoten en minder familieleden. Daarnaast lijkt het online netwerk meer homogeen qua etniciteit dan het offline netwerk. Er komen weinig specifiek online gelegde contacten voor in het online sociale netwerk. Opvallend is dat er ook een aantal aspecten gelijk zijn voor het on- en offline netwerk. Zo is de dichtheid van het netwerken gelijk en het percentage netwerkcontacten dat in de buurt woont. Hieruit blijkt dat het online sociale netwerk van de meisjes waarschijnlijk voor een deel een verlengde is van het offline netwerk.

Het verschil in samenstelling qua familieleden lijkt ook samen te hangen met leeftijd. Veel ouders, grootouders en ooms en tantes blijken geen profiel aan te maken, waardoor zij niet opgenomen kunnen worden in het online netwerk. Nichtjes en neefjes met een vergelijkbare leeftijd als de meisjes, worden vaker wel opgenomen in het netwerk. Veel meisjes geven aan dat zij hun ouders wel zouden accepteren als zij een online profiel zouden hebben. Wellicht passen de profielsites vooral in de belevingswereld van de jongeren, waardoor het online netwerk homogener is qua leeftijd.

Exploratie- of maintenance-gedrag

In de wetenschappelijke literatuur wordt gesproken over exploratiegedrag en het uitproberen van 'possible selves'. Een discussie ontstond over de mate waarin online identiteiten, 'true selves' genoemd mogen worden. Een andere vorm van identiteitsontwikkeling verloopt via maintenance-gedrag, waarin verworven identiteit bevestigd en versterkt wordt.

Uit dit onderzoek is gebleken dat 80 % van de meisjes denkt dat anderen zich anders voordoen op het internet. Opvallend is dat hetzelfde percentage meiden aangaf dit zelf nooit te doen. Uit de antwoorden bleek dat de meiden zich storen aan mensen die te ver afwijken van hun offline identiteit. Later in het interview bleek het beeld genuanceerder te zijn. Hier kwam naar voren dat de meiden vrijwel allemaal een leuke indruk willen achterlaten bij hun online netwerk. Zij lijken zich bewust van het hebben van een online identiteit naast hun offline identiteit(en).

Zhao, Grasmuck en Martin (2008) stelden dat online verworven identiteiten geen juiste weerspiegeling zouden zijn van de offline identiteit. Deze zou eerder zeer sociaal wenselijk zijn. Dit komt deels overeen met de bevindingen van dit onderzoek. De meiden wijken niet te ver af van hun offline presentatie, maar proberen wel bepaalde aspecten te benadrukken zoals trendy kleding en muzikale voorkeur. Hierbij is het opvallend dat alle benadrukte aspecten gezien worden als positieve kenmerken van het individu. De meisjes zijn hierbij meer gericht op uiterlijke kenmerken zoals mooi, aantrekkelijk en modieus, terwijl jongens zich ook richten op vaardigheden en materiële kenmerken als handigheid met de computer en rijkdom. Dit doet vermoeden dat de online identiteit wel een 'true self' is, maar dat vooral uiterlijke aspecten positiever neergezet worden dan in het offline sociale netwerk mogelijk zou zijn. Daarnaast duiden deze identiteitspraktijken op de zelfreflectie, die Giddens (1991, in Buckingham, 2008) beschreef. De bevestiging van de netwerkcontacten van de

benadrukte persoonskenmerken maakt dat deze kenmerken verder in de identiteit slijten, waardoor er sprake is van maintenance-gedrag.

Keuzevrijheid of sociale druk

Met betrekking tot keuzevrijheid binnen het online sociale netwerk stelde Boyd (2007) dat deze netwerken mogelijk niet zoveel keuzevrijheid impliceren dan aanvankelijk werd gedacht. In haar stelling zorgt sociale druk voor de overeenkomsten van het offline en online sociale netwerk, omdat jongeren geen vriendverzoeken weigeren of accepteren als zij denken dat het sociale netwerk dit niet waardeert.

In dit onderzoek is bekeken welke groepen worden opgenomen op het profiel. Meisjes geven significant vaker aan geen groepen te plaatsen op hun profiel. Binnen de groepen die wel geprofileerd worden, sluiten zowel de jongens als de meisjes zich aan bij zeer brede groepen. Deze groepen lijken vooral gekozen te zijn op basis van gedeelde interesses. Opvallend is dat de meer gedefinieerde groepen of groepen, die een bepaalde visie uitdragen, weinig worden genoemd. Dit kan diverse redenen hebben. Een mogelijkheid is dat de respondenten zich niet herkennen in de groepen van de antwoordcategorieën. Deze groepen verwezen o.a. naar religie. Wellicht zijn de jongeren wel verbonden aan netwerkcontacten via hun religie, maar ervaren zij deze religie niet meer als bindende factor nu zij samen activiteiten ondernemen. Uit de casestudies blijkt dat veel meiden vooral hun vriendinnengroepje op de profielsites profileren zonder dat zij deze groep met duidelijk kenmerken kunnen beschrijven. Een andere mogelijkheid is dat het profileren van brede groepen relatief 'veilig' is binnen het sociale netwerk. De kans om afgestoten te worden door netwerkcontacten, omdat je dancemuziek mooi vindt, is kleiner dan de kans dat zij dit doen, omdat je aangeeft een milieuactivist te zijn. Het is dus onduidelijk of deze bevindingen de stellingen van Boyd (2007) bevestigen of ontkrachten.

Wanneer echter gekeken wordt naar de motieven om een profiel te onderhouden, blijkt dat de meiden als belangrijkste motief 'de bereikbaarheid van hun vrienden' vermelden. Dit motief wordt onderschreven door de samenstelling van het online sociale netwerk. De meiden ontmoeten op het internet de vrienden, die zij buiten het internet hebben leren kennen. Er worden weinig nieuwe contacten verworven via het internet. Naast de bereikbaarheid van vrienden kwam tijdens de interviews naar voren dat veel meiden de sociale netwerksites gebruiken om 'up-to-date' te blijven van de ontwikkelingen rondom hun vrienden. Hier reageren zij op via het posten van berichten. Buiten het internet zouden zij dit face-to-face doen door middel van een gesprek. Naast de netwerksamenstelling lijkt ook in het aanmaken

van een profiel en ‘online gaan’ lijkt een vorm van sociale druk te bestaan. Wanneer de meiden niet online zouden zijn door middel van hun profiel zou zij er immers ook geen identiteit hoeven onderhouden.

De vraag is wat er gebeurt als de meiden meer specifiek online gevormde contacten zouden hebben. Valentine en Holloway (2002) vonden dat contacten, die via het internet gelegd waren, minder lokaal zijn, ver weg van het offline sociale netwerk en geselecteerd op basis van gedeelde interesses. Uit de bevindingen over de netwerksamenstellingen uit dit onderzoek blijkt dat bij de enkele specifiek online contacten, die de meisjes hebben, het percentage netwerkcontacten dat in de buurt woont gelijk is voor het offline en online netwerk. Het is mogelijk dat deze resultaten samenhangen met het kleine percentage specifiek online gevormde netwerkcontacten. Aangezien de meisjes weinig exploratiegedrag vertonen wat betreft het vinden van nieuwe contacten via het internet, is het aannemelijk dat de contacten uit de buurt van de leefomgeving van de meisjes komen. Daarnaast vermelden de meiden met specifiek online contacten dat zij deze contacten vaak via-via leggen. Dit doen beide meisjes op basis van gedeelde interesses. Hierbij is niet gevraagd of deze contactlegging via eerder gelegde specifieke online of offline contacten verloopt. Wel gaf één van de twee meisjes aan de specifieke online contacten in haar offline sociale netwerk te willen betrekken. Zij wilde de online contacten graag een keer buiten het internet zien. Hiermee lijkt het alsof de meisjes eerder een duidelijke scheiding tussen het on- en offline netwerk willen vermijden, dan dat zij deze aan de hand van het leggen van specifieke online contacten willen creëren. Op basis van deze gegevens kan verondersteld worden dat de bevindingen van Valentine en Holloway (2002) door dit onderzoek niet bevestigd worden.

Limitaties

Naar aanleiding van dit onderzoek dienen een aantal opmerkingen gemaakt te worden met betrekking tot de interpretatie van de onderzoekgegevens. Ten eerste is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een vergelijking met een onevenredige steekproef. De steekproef van het SNI ($n = 25$) bestaat uit 17 meisjes en 8 jongens. Op basis van deze steekproef zijn genderverschillen besproken met betrekking tot de demografische gegevens van het totale en online netwerk. Hoewel deze resultaten geen gevolgen hebben voor de conclusies over de sociale netwerken van de meisjes, dient de onevenredigheid van de steekproef in acht genomen te worden bij de interpretatie van deze resultaten.

Ten tweede is in dit onderzoek gekozen voor een beeldvorming van nonymous/niet-anonieme sociale netwerken. In de literatuur wordt gesuggereerd dat anonieme sociale

netwerken meer zouden kunnen betekenen binnen het exploratiegedrag in de sociale identiteitsontwikkeling. In deze netwerken hebben de jongeren mogelijk meer keuzevrijheid en is er sprake van minder sociale druk, waardoor het wel mogelijk wordt om ‘possible selves’ uit te proberen. Wellicht kunnen de uitkomsten van dit onderzoek met betrekking tot deze aspecten binnen een nonymous sociaal netwerk een opstap bieden voor vervolgonderzoek binnen een anoniem sociaal netwerk.

Waarde van het onderzoek

De waarde van dit onderzoek dient gezien te worden in het kader van opvoeding en identiteitsontwikkeling van jongeren in onze huidige digitaliserende maatschappij. Jongeren besteden veel tijd aan internetten en het onderhouden van online profielen. De media attendeert ouders op de risico's van dergelijk internetgebruik. Kinderen zouden teveel op kunnen gaan in hun online identiteiten of online benaderd kunnen worden door vreemden. Ouders vragen zich af waar hun kind zich mee bezig houdt op het internet en welke risico's dit met zich meebrengt. Uit de onderzoeksgegevens blijkt dat de meisjes vooral online contact hebben met mensen, die zij buiten het internet ook kennen. Zij leggen weinig nieuwe contacten via het internet en exploreren weinig. 80% van de meisjes geeft aan geen online vriendverzoeken te accepteren als ze de persoon achter het verzoek niet kent.

Daarnaast blijkt uit de resultaten van het onderzoek dat de belangrijkste netwerkcontacten, zelfs als deze alleen in het offline netwerk zitten zoals de ouders, een redelijk beeld hebben van de samenstelling van het online sociale netwerk van de meiden. Dit maakt dat er zowel controle is op het behoud van de identiteit van de meiden als controle op het algemene internetgebruik. Het online sociale netwerk leent zich echter wel uitstekend voor maintenance-gedrag met betrekking tot de sociale identiteitsontwikkeling. De meisjes kunnen hun reeds verworven identiteit versterken in een relatief veilige omgeving. Aan de ene kant hebben zij genoeg keuzevrijheid om zelf te kiezen welke aspecten van hun identiteit zij op hun profiel uitdragen. Aan de andere kant voorkomt de sociale druk van het netwerk dat ‘vreemden’ in het netwerk worden toegelaten en dat de meisjes teveel afwijken van hun bestaande identiteit. Op deze manier leren de meisjes hoe de presentatie van hun identiteit ontvangen wordt door de sociale omgeving. Zij kunnen hierbij ook zien wat voor mensen reageren op hun presentatie zonder dat zij deze personen hoeven te accepteren in hun netwerk.

Deze resultaten sluiten niet aan bij het beeld dat de media schetst over de online activiteiten van jongeren en de bijbehorende risico's. Wellicht zijn de gevolgen van nonymous online sociale netwerken minder negatief dan op dit moment wordt gedacht.

Daarnaast onderstreept dit onderzoek dat identiteit nog steeds een consistent concept is, maar dat het tevens een bepaalde mate van flexibiliteit impliceert. Er worden geen nieuwe identiteiten ontwikkeld via online sociale netwerken, maar vanuit de reeds verworven identiteit worden wel bepaalde identiteitsaspecten benadrukt en aangepast aan de sociale situatie van het moment.

Abstract

Aim of the study: This study investigates the possibilities of online social networks for social identity development. Adolescents are highly active on social network sites on which they create their own online social network. The new online and traditional offline social network are compared on the following aspects: composition of the network, experienced freedom of choice versus social pressure in the composition of the network.

Participants: The participants are 10 Dutch female students of secondary schools in the Netherlands between the age of 13 to 16 years. They represent every Dutch school type.

Method: Through case studies the girls were interviewed about the composition of their on- and offline social network, their experienced freedom to choose and social pressure. The results of these case studies are compared with two bigger datasets: a survey (n = 448) and the social network interview (SNI) among Dutch students of secondary schools (n = 27). A one-way ANOVA between subjects design was used to analyze the differences in gender in the survey data. The one-way ANOVA between subjects design was also used for a comparison between the composition of the social network of the case studies and the SNI-data. For the comparison between the composition of the online network and the total (offline) network a non-parametric Wilcoxon signed-ranks tests was used.

Results: Differences in gender in the use frequency and composition of the social networks are found in the survey data. The case studies demonstrate how the aspects social pressure and degree of choice are related and if exploration or maintenance-behaviour are expressed in the social networks.

Conclusion: The online social network seems to overlap the traditional offline network. The girls do not build new friendships online. Therefore maintenance-behaviour rather than exploration behavior is expressed in the online social network. This network composition allows social pressure among the online friends. This declines the degree of choice in the in- and exclusion of new network contacts.

Tags: online, offline, social network, identity development, exploration, communities of choice, social pressure, possible selves, maintenance-behaviour

Literatuur

- Baarda, B. D. (2009). *Dit is onderzoek. Handleiding voor kwalitatief en kwantitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers: Groningen/Houten.
- Baarda, B. D., De Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2001). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek*. Wolters-Noordhoff: Groningen/Houten.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Hoofddorp: Boomonderwijs.
- Boyd, D. (2007). Why youth (heart) sociale network sites: the role of networked publics in teenage social life. *MacArthur Foundation Series on Digital Learning: Youth, Identity and Digital Media Volume*. Cambridge, MIT Press.
- De Haan, M., Leander, K.M. Ponzanesi, S., Leurs, K & Unlusoy, A (2009). *Survey Instrument Wired Up project*. Utrecht: Utrecht University.
- Dewalt, K. M. & Dewalt, B. R. (2002). *Participant Observation: a guide for fieldworkers*. AltaMira Press: Walnut Creek.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” Social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143–1168.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton. (In vertaling: *Het Kind en de Samenleving*. Utrecht: Spectrum.)
- Fearon, J. D. (1999). *What is Identity (as now use the word)?* Stanford University: Stanford.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity in: Buckingham, D. (2008) Introducing identity. *Youth, Identity and Digital media*, 1-24.
- Goffman, E. (1959) The presentation of self in everyday life. University of Edinburgh: Anchor books. In: Boyd, D. (2007). Why youth (heart) sociale network sites: the role of networked publics in teenage social life. *MacArthur Foundation Series on Digital Learning: Youth, Identity and Digital Media Volume*. Cambridge, MIT Press.
- Gross, E. F. (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25(6), 633–649.
- Lehdonvirta, V. & Räsänen, P. (2010). How do Young people identify with online and offline peer groups? A comparison between UK, Spain and Japan. *Journal of Youth Studies*, 14(1), 91-108.
- Lenhart, A., Madden, M., Macgill, A.R., & Smith, A. (2007). Teens and social media.

- PEW Internet American Life Project*. Washington, DC: Pew Charitable Trusts.
- Manago, A.M., Graham, M.B., Greenfield, P.M. & Salimkhan, G. (2008). Self-presentation and gender on MySpace. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29, 446-458.
- Melucci, A. (1995) The process of collective identity. In Johnston, H. & Klandermans, B. (Eds.) *Social movements and culture*. (pp. 41-63) Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Prinsen, F., Unlusoy, A., De Haan, M. & Leander, K. (2010). *Social Network Interview*. Universiteit Utrecht: Utrecht.
- Raacke, J., & Bonds-Raacke, J. (2008). MySpace and Facebook: Applying the uses and gratifications theory to exploring friend-networking sites. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(2), 169-174.
- Soensens, B. & Luyckx, K. (2003). Nieuwe ontwikkelingen in onderzoek naar identiteitsvorming. *Kind en Adolescent*, 24, 188-199.
- Stokking, K.M. (1998). *Bouwstenen voor onderzoek in onderwijs en opleiding*. Utrecht: ISOR. Staat hij er nog wel?
- Subrahmanyam, K., & Greenfield, P. (2008). Online Communication and Adolescent Relationships. *The Future of Children*, 18(1), 119-146.
- Subrahmanyam, K., Reich, S.M., Waechter, N. & Espinoza, G. (2008). Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults. *Journal of applied developmental psychology*, 29, 420-433.
- 'T Hart, H., Van Dijk, J., De Goede, M., Jansen, W. & Teunissen, J. (1996). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom.
- Valentine, G. & Holloway, S. (2002). Cyberkids? Exploring children's identities and social networks in online and offline worlds. *Annals of the Association of American Geographers*, 92 (2), 302-319.
- Walrave, M., Lenaerts, S. & De Moor, S. (2009). Cyberteens @ Risk? *Journal of Psychology*, Vol 217(4), 234-235.
- Zhao, S., Grasmuck, S. & Martin, J. (2008). Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. *Computers in Human Behavior*, 24, 1816-1836.